

Xalq şairi, Prezident təqaüdçüsü Nəriman Həsənzadənin Azərbaycan xalqının sevimli yazıçısı, görkəmli pedaqoq, əməkdar elm xadimi Mir Cəlal Paşayevlə bağlı xatirələri

“Mir Cəlal Paşayevi yaxından tanıyan, şanslı aspirantlardan biri idim”

- Nəriman müəllim, Mir Cəlal Paşayevi yaxından tanınan, onunla ünsiyatda olmaq deyilən görə o dövrün tələbələri üçün bir şans, böyük xoşbaxlıklı imis. Siz onun aspiranti olunmusuz. Deməli, siz də həmin xoşbaxlıxlardan sayila bilərsiniz. Bir elmi rəhbər kimi aspirantlarına münasibəti necə idi?

- Qızım, çox düzgün qeyd etdim ki, onu tanınmaq, ünsiyətde olmaq biziñ dövrün tələbələri və aspirantları üçün böyük xoşbaxlıklı idi. Məni elme yönəldirdən də o Mir Cəlal Paşayev olub. Bu xoşbaxlıyi yaşamış insan kimi indi də hemin günlər kino lenti kimi gözümüzün öndənde canlanı...

Mir Cəlal müəllimlə tanışığım 1954-cü ildən başlayır. Məni Bakıdan Sovet ordusunda herbi xidmətə aparmışdır. “Salyanskı kazarma” deyilən yerde herbi hissədəydim. Gence Pedagoji İnstututundan (keçmiş H.Zərdabi adına Kirovabad Dövlət İnstututu) filologiya fakültəsi bitirmişdim. Şeirlər yazdım. Bakıya yenice gəlmüşdim. Şəhərdən bir az aralıda Balaxanı qəsəbəsində dərs deyirdim. İcazo alıb, Yazıçılar İttifaqına “Gənclər günü”ne getmişdim. Təze şeirlərim var idi, oxumaq isteyirdim. Əsgər paltarımı deyimmişdim, eləcə paqonda, şinelədə gəlmışdım. Şeirlərimi oxuyandan sonra qabaq cərgədə oturan Mir Cəlal müəllim məni töbrik edib, əlimi sixdi. Hərmətli yazıçımız Əyyub Abbasova dedi ki, yaxşı şeirləri var, kitabını buraxmaqla olar.

Hərbi xidmətdən sonra Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı tərəfindən Moskvadakı ikiillik ədəbiyyat kursuna göndərildim. Buranı bitirdikdən sonra Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutuna qəbul olundum. 1961-ci ildə institutu bitirib böyük ümidiylər Bakıya qayıtdım. İşsiz idim. Müxtəlif vədlər verilsə də, onlar ancak dildə deyildi. Bir gün şəhərdə böyük yazıçımız Mir Cəlal müəllimlə rastlaşdım. “Nə axtarısan?”, - deyə bir ata qayğısı ilə sorudu.

- “İş axtarıram, Mir Cəlal müəllim”, - deyə mənə olan bu mərhəmət münasibətindən ürəklenib, özüm onun oğlu kimi hiss edərək cavab verdim.

“İş axtarıma, adam axtar. Adam da mən... Tam təmənnasız bir cavab verdii.

- Gol universiteti, aspiranturaya.

Getdim. Mir Cəlal müəllim menim tale yolumu belə təyin etdi, o yol isə məni ucaldı. Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasının aspiranti oldum və onun elmi rəhbərliyi altında “Azərbaycan- Ukrayna ədəbi eləqləri” mövzusunda disertasiya müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alımlık dərcəsinə layiq görüldüm. Mir Cəlal müəllim menim universitetdə qalıb işləməyimə də kömək etdi. Əvvəller sahəsəbi universitetdə işləməyə başladım. Bir müddət dən sonra Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasına bir müəllim yeri verildi. Mir Cəlal müəllim mənə dedi ki, o yeri sən ayırmış. Sənədlerini hazırla, götür. O vaxt universitetin rektoru merhum akademik Faiq Bağırzadə idi. Mir Cəlal müəllim menim universitetdə şəhətədə

ləməyim üçün ona müraciet etmişdi. O da təbii ki, bu nüfuzlu alimin sözünü yero salmamışdı. Mən söz versəm də müsabiqədə iştirak etməkdən imtina etdim. Həmin vaxtlar inri birəsə üzərində işləyirdim. Faiq Bağırzadə o zaman məni danladı, yarızarafat, yarışır: - “Daha bundan sonra sənə saathesbi də dərs verməyoceyəm”, - söylədi. Özündə bir peşmancılıq, narahatlıq hissə keçirdim. Mir Cəlal müəllimlən eşlətli hissələrini qiyomatlaşdırıb. Ancaq bir defə də olsun gözlə insanın bunu üzüme vurduğunu görmədim. Mənə etdiyi yaxşılıqları qarşılığında belə, gözləmədən davam etdirdi.

Mir Cəlal mənim üçün tarixi bir simadır, yaxud tarixdir. Universitetdə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasının müdürü idi. Bütün tələbələrinə böyük qayğı ilə, nəvazışla yanaşardı. Həyat yollarında tələbələrinə yaxın məsləhdəşəna çevrilmişdi. Qayğıkəs idi, arxasızlıqlara, kəməksizlərə, halal və zəhmətkeş insanlara daim dayaq olardı. Həmi onu çox sevirdi, tələbələrinə onu mühabizirələrənən olduqça həvəsələrini. Sənə olduğu qədər de tələbəkər idi. Onun qapısı hamının üzünə açıq idi. O, istedadlı tələbələrinə öz övladları qədər isteyirdi. Onların qayğısını öz qayğısı biliirdi. Aspirantı olduğum illərdə və ondan sonra da Mir Cəlal mənəvi dayağım olmuş, məni oğlanlarından seçmemişdir. Mənə rəhbəti çox idi. Bunu ailəsi de görürdü, aspirantları da. Mən yazarımın birində Mir Cəlal müəllimin ömrünün sonuna qədər Bakı Dövlət Universitetində rəhbərlik etdiyi kafedrəni “universitet içərisində universitet” adlandırmışam. Cünki məhəz Azərbaycan filologiyasının bir çox problemləri onun kafedrasında yalandız praktiki müəllimlik fealiyyəti ilə auditoriyalarда təhlil edilmiş, həm də elmi-nozori axtarışlar aparmaq üçün geniş tədqiqatçı celb olunurdu. Bu gün filologiya sahəsində fealiyyət göstərən alimlərin əksəriyyətinin elmi rəhbəri xeyrəxənən Mir Cəlal Paşayev olmuşdur. Təsadüfi deyil ki, onun kafedrasının üzvləri əsasən hazırlanmış gənclərdən ibarət idi. O, ailəsinə sevdiyi kimi, tələbələrinə de sevirdi. Bütün dissertasiyaları özü oxuyur, qeydlərini, düzülləşlərini edir, son günde müdafiyyə qədər, hətta ondan sonra da tələbəsinə unutmurdu. İstediyi tələbələr onun halal süfrəsində cörək kəsiblər. Mən deyerdim ki, indi də onun cörəyini yeyir. Bu gözlənən heyat yoldaşı Püste xanım da osludur. Mir Cəlal müəllim birdən qayıtdı: -

“Arifin (Mir Cəlal müəllimin oğlu) adını siyahidən çıxart, Nərimanın adını yaz” - deyə tezid etdi. Mehdi Hüseyn eynəyi düzəldib Mir Cəlalın üzüne baxdı. Mənim mənəvi atam olan Mir Cəlal müəllim: “Mən bu xahiş üçün sənin yənəməninən gelmişəm, Mehdi”, - dedi. Həmin vaxt Mir Cəlal müəllimin ailəsinə də ev lazımdı. Oğlu Arif evləndirəcəkdi. Amma Mir Cəlalın və Püste xanının alicənəbləyi, ürəkgenişliyi sayəsində Arif müəllim üçün nezərdə tutulan ev mənə verildi. Bax, qızım, Mir Cəlal müəllim belə bir ürəyin sahibi idi. Mir Cəlal Paşayev oğlunu aldığı evi mənə verdi. Heyat yoldaşı Püste xanım da osludur. Mənə həmisi ocaq kimi baxmışam. İndi dən özündə də.

Mən onun sayasında şəhərin Bakı sovet deyilən bir yerində gözlər bir evə sahib oldum. Yoldaşı ilə biza qonaq da goldı. Birinci dəfə evgördüstüne göləndən gələn bir hadiyyə de gətirmişdi. Ai-ləmələ, övladlarla yaddaşalan, xoş günlərimi məhz burada keçirmişəm. 50 ildən bu evdə yaşayıram. Menziliminən gəzəgolimli yerində atamlı bərabər, Mir Cəlal müəlliminə de şəklini asmışam. Bu mənzildən onun müqəddəs ruhu var. Özü də heç vaxt etdiyi yaxşılıqları deməzdii. Bu da onun insanı tərbiyə üssülərindən biri idi.

“Mir Cəlal Paşayev oğluna aldığı evi mənə verdi”

- Mir Cəlal Paşayevin sizin hayatınzda önemli yer tutması barədə müzəyyən məlumatınız var. Onu da biliirk ki, qeyd etdiyiniz kimi siz i aylada oğulları kimi seviblər. Lakin istərdik ki, özümüz barədə daha straflı dənmişəm.

“Mir Cəlal Paşayev oğluna aldığı evi mənə verdi”

Elə insanlar var ki, bəzən tekçə onların ad və soyadını çəkmək belə yeterlidir ki, göz öndənən həyat və fealiyyətləri bütövlükle canlansın. Azərbaycan ədəbiyyatşunaslığında özünəməxsus yer tutan, xeyrəxahlıq ilə onu tanıyanların üzərində həmişəlik iz qoymuş, istedadlı

yazıçı, gözəl alim Mir Cəlal Paşayev də məhəz belə şəxsiyyətlərindən biridir. Tələbələrinin sevimli olan görkəmli pedaqoğun keçdiyi ömrə yolu vərəqləmək üçün onu özünə mənəvi ata bilən Azərbaycanın xalq şairi Nəriman Həsənzadənin qonağı olduq.

dan tənyanı, ünsiyətdə olmuş biri kimi bu barədə na deyə bilərsiniz?

- Men bu insanı belə səciyiləndirmişəm. Mir Cəlalın zəkəsi, ürəyi, ailəsi bir harmoniya təşkil edirdi. Sədo yaşayırı, amma alicənəb idi. Asta addimları var idi, amma sax yeri yirdi. Çox damşazdı, amma dediyi söz yadda qalardı.

Mir Cəlal Paşayev fransız maarif-pervər və yazıçılarından Volter, Didro, Jan Jak Russ kimi insanlarla müqayisə oluna bilecek bir şəxsiyyətdir. Müdriliklər deyiblər ki, kamıl insan, alim, yazıçı dünyaya təkcə izah etmir, eyni zamanda onu deyisidir, insanların şüurlarına, baxışlarına təsir edə bilir. Bu mənənə Mir Cəlal müəlliminin coxşaxəli yaradıcılığı nəinki müsərlərinə, eyni zamanda özündən sonra gələn nəsillərə de öməkdir. Mirzə Cəlil ədəbi məktəbinin layinglı davamçısı, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayənlərindən biri olan Mir Cəlal Şəhər mədəniyyətində Azərbaycan müdriliklərinin səsi idi. Şərq fəlsəfi-ədəbi cərəyanları yaradıb. Bir günə qədər de, XX əsr ədəbiyyatının parçası oxuyur, əsər haqqında yazmaq fikrim de var. Amma qoyub işlər. Mir Cəlal müəllimi bu səhərbət xoş geldi. Birdən qayıtdı ki, Nərimanın ev şəraitindən olduqça acınacaqlıdır. Ona da ev lazımdı. Mehdi Hüseyn: - “Nərimana da ev verəcəyik. İndi yox, golən defə. Qoy poemasını yazib qurtarsın. İndi boş mənzil yoxdur”, - söylədi.

Mir Cəlal müəllim birdən qayıtdı: - “Arifin (Mir Cəlal müəllimin oğlu) adını siyahidən çıxart, Nərimanın adını yaz” - deyə tezid etdi. Mehdi Hüseyn eynəyi düzəldib Mir Cəlalın üzüne baxdı. Mənim mənəvi atam olan Mir Cəlal müəllim: “Mən bu xahiş üçün sənin yənəməninən gelmişəm, Mehdi”, - dedi. Həmin vaxt Mir Cəlal müəllimin ailəsinə də ev lazımdı. Oğlu Arif evləndirəcəkdi. Amma Mir Cəlalın və Püste xanının alicənəbləyi, ürəkgenişliyi sayəsində Arif müəllim üçün nezərdə tutulan ev mənə verildi. Bax, qızım, Mir Cəlal müəllim belə bir ürəyin sahibi idi. Mir Cəlal Paşayev oğlunu aldığı evi mənə verdi. Heyat yoldaşı Püste xanım da osludur. Mənə həmisi ocaq kimi baxmışam. İndi dən özündə də.

- Mir Cəlal Paşayev ailədə necə id?

- Mir Cəlal: “Heyatında yaratdığım en böyük əsər - ailəmdir” deyirdi. O, sözün həqiqi mənasında, qibədiləcək qədər gözlə bir ata, nümunəvi bir ailə başçısı olub. Müləyim ailə bir ürəyin sahibi idi. Mir Cəlal Paşayev oğlunu aldığı evi mənə verdi. Heyat yoldaşı Püste xanım da osludur. Mənə həmisi ocaq kimi baxmışam. İndi dən özündə də.

vi paklıqına bələddilər. Mir Cəlal müəllim hara getseydi mütləq Püste xanımı da özü ilə aparardı. Sonralar Püste xanım xatirələrində deyirdi: “Hüseyin Cavidlə Mir Cəlal yaxın idi. Hər defə dram teatrında tamaşa gedəndə bize bilet de göndərdi. Teatrda onun lojası var idi. Biz ora dəvət olunurdug. Hara getseydi məni de aparmayıdı. Buna görə yazıçı yoldaşları ona irad tuturdular, son yoldaşını ki, gözdirirsən, bizimkiler de bize gün vermir. Deyirlər, necə olur ki, Mir Cəlal arvadını apara bilir, siz apara bilərsiniz”.

Yadına bununla bağlı Mir Cəlalın dilindən etdiyim bir hadisə dündə. Bir gün təşkil olunan məclislerin birincisi Mir Cəlal müəllimin coxşaxəli yaradıcılığı nəinki müsərlərinə, eyni zamanda özündən sonra gələn nəsillərə de öməkdir. Mirzə Cəlil ədəbi məktəbinin layinglı davamçısı, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayənlərindən biri olan Mir Cəlal müəllim. “Bizimlə seninkı heç tutmur. Sən slişkom poryadıçı (nümunəvi) insansın”, - deyə gülür.

Mir Cəlal müəllim evə bir aq qəzəbdən adəton işşələrin hamisini yanardı ki, ev nura qırq olsun. Əli çatmayanda nordivandı qalxırı. Əmkani olasıdı dünyani işşa döndərdi. O, bütün bir neslin aşaqqallı, nəvərlərinin sevimli babası idi. Mir Cəlal müəllim, həqiqətən peyğəmbər təbiəli insan idi. Xeyrəxahlı onun canında, qanında idi. Mən o ailəyə həmisi ocaq kimi baxmışam. İndi dən özündə də.

“Bu bir taledir...”

- Siz, hazırda Mir Cəlal Paşayevin olduğunu akademik Arif Paşayevin rektoru olduğunu bildirirsiniz. Mir Cəlal Paşayevin 100 illik yubileyi UNESCO xətti ilə Parisdə geniş qeyd olundu.

Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və İSESOCO-nun xoşməramlı sefiri, Milli Məclisin deputati Mehrəban Əliyeva yaxşılığı oldu. 2 dəfə Türkiyəyə müraciət etdi. Allaha şükür, indi yaxşıyam.

Bilirsiniz, Mir Cəlalın evində kəsişən çörək ömrə boyu insana bes elayir. Çünkü halal müəllim, yazıçı eməyi ilə qazanır. Sənədli çörək keçirən, çörəkən mehribanlaşdırır, çörəkən mehribanlaşdırır, özü də bundan mənəvi zövq alır. İndi görürəm, Arif müəllim dən özündən özü də.

Sevinirəm ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq soronundan sonra sevimli müəllimim, ömrünün axırına kimi mənə atlaq qayğısı göstərmiş Mir Cəlal Paşayevin 100 illik yubileyi UNESCO xətti ilə Parisdə geniş qeyd olundu. Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və İSESOCO-nun xoşməramlı sefiri, Milli Məclisin deputati Mehrəban Əliyeva yaxşılığı oldu. 2 dəfə Türkiyəyə müraciət etdi. Bu dəfə deyir: “Nə axtarısan?”. Bu dəfə deyir: “Sizi”. “Mən yananda yarım”, - deyir. Düz deyir: “Axi, Milli Aviasiya Akademiyasının rektoru, müəllimimizin oğlu akademik Arif Mir Cəlal oğludur”. Arif Paşayev-inçində intibah gözdürən insandır, onda Mir Cəlal nəfəsinin henritisi var.

Bilərək buna görə men taleyi, təsadüfi, alın yazısına inanram...

Samirə KƏRİMÖVA,
“Azərbaycan müəllimi”,
s.kerimova@muallim.edu.az